

UNIVERZITET U BEOGRADU

FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

NASTAVNO-NAUČNOM VEĆU FAKULTETA POLITIČKIH NAUKA U BEOGRADU

Na sednici Nastavno-naučnog veća održanoj 27. juna 2024. usvojen je izveštaj mentora o urađenoj doktorskoj disertaciji „Transformacija novinarskih praksi tradicionalnih lokalnih medija u digitalnom dobu u republici Srbiji“ koju je predala kandidatkinja Jelena Nikolić. Komisija za pregled i ocenu doktorske disertacije je u sastavu: prof. dr Veselin Kljajić (redovni prof. Univerziteta u Beogradu – Fakulteta političkih nauka), prof. dr Tatjana Vulić (redovni prof. Univerziteta u Nišu – Filozofski fakultet) i prof. dr Sanja Domazet (vanredni prof. Univerziteta u Beogradu – Fakultet političkih nauka)– mentor. Posle uvida u priloženu dokumentaciju i pregleda doktorske disertacije, Komisija podnosi sledeći

IZVEŠTAJ

1. Osnovni podaci o kandidatu i disertaciji

Jelena Nikolić rođena je kao Jelena Petrović 24. decembra 1990. godine u Beogradu. Na studije novinarstva i komunikologije na Fakultetu političkih nauka upisala se 2009 godine. Diplomirala je 2013. sa prosečnom ocenom 9.61. Na matičnom fakultetu nastavlja školovanje i upisuje master studije novinarstva koje je završila 2014. godine, prosečnom ocenom 10, odbranivši master rad pod nazivom „Koncept kreativnosti u kolumnama Aleksandra Tijanića i Bogdana Tirnanića“. Doktorske studije na Fakultetu političkih nauka, smer Studije kulture i medija, upisala je u školskoj 2014/15. godini. Od 2011. je saradnica na studentskom portalu Fakulteta političkih nauka *Zurnalist.rs*. Od 2011. do 2013. pisala je za dnevni list „Politika“. Od 2013. godine zaposlena je kao novinar u Informativnom programu Radio-televizije Srbije, gde je radila kao web-novinar, dnevnički izveštač, kao i reporter u emisiji „Tako stoje stvari“. Bila je angažovana i kao izvršni urednik u okviru Jutarnjeg programa RTS-a. Posebna oblast interesovanja je dokumentarna reportaža kojom se bavi u okviru emisije „Trag“. Dobitnica je studentske nagrade Fakulteta političkih nauka „Borivoje Mirković“ - 2011. godine u kategoriji novinarstvo u štampi. Bila je stipendistkinja Ambasade SAD - 2012. godine i pohađala novinarske treninge u Americi u okviru projekta „Student paper project“. Tokom 2013. godine, kandidatkinja je bila učesnica medijskog treninga „Dečja prava i medijsko izveštava nje“ u organizaciji Fakulteta društvenih nauka Univerziteta u Ljubljani 2013. godine. Od 2014. do 2017. godine kao studentkinja doktorskih studija, Jelena Nikolić bila je stipendistkinja Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, angažovana na projektu „Politički identitet Srbije u regionalnom i globalnom kontekstu“ (broj projekta: 179076). Pohađala je BBC-ijev kurs o MoJo - mobilnom novinarstvu i upotrebi najnovijih tehnologija u novinarstvu u Beogradu, tokom novembra 2016. Bila je stipendistkinja Ambasade Finske, iz Helsinkija je izveštavala sa „Slush“ konferencije o mobilnom novinarstvu i digitalnim

tehnologijma, Helsinki u decembru 2016. Učesnica je programa “Media trips to EU” – Brisel, Amsterdam, Rim (British Council & Delegation of EU in Serbia), tokom marta 2018. Na naučnom skupu “The bridges of Media education - Digital Media Technologies And Socio-Educational Changes” održanom u Novom Sadu u septembru 2018, predstavila je rad “Journalistic practices in digital and print editions of daily newspapers *Politika and Novosti*.” Jelena Nikolić učestvovala je i na “Experience EU” – usavršavanje u Bonu, Kelnu i Rimu (Delegation of EU in Serbia & Belgrade open school), decembra 2018. Bila je učesnica konferencije “Podrška lokalnim vlastima u Srbiji na putu ka EU” u organizaciji Švedske ambasade i Stalne konferencije gradova i opština, Vrdnik, jun 2019.

Izbor referentnih objavljenih radova Jelene Nikolić:

Petrovic Jelena (2017), The use of the smartphones for news reporting in public broadcasting services in the Balkans. proceedings of The bridges of Media education 7, The Book of Proceedings Digital Media Technologies And Socio-Educational Changes VII, Faculty of Philosophy in Novi Sad, 176-184.

Petrovic Jelena, Domazet Sanja (2018), Journalistic practices in digital and print editions of of daily newspapers – *Politika and Novosti*. Proceedings of The bridges of Media education 8, The Book of Proceedings Digital Media Technologies And Socio-Educational Changes VIII, Faculty of Philosophy in Novi Sad 341-353

Domazet Sanja, Nikolić Jelena (2020), ”Rijaliti kultura kao preovlađujući kulturni format u Srbiji”, Sociološki pregled, vol. 54, br.4: 1346-1363.

2. Predmet i cilj disertacije

Predmet istraživanja ove doktorske disertacije jesu lokalni mediji i njihove prakse kao i načini na koji se transformišu u digitalnom dobu u Srbiji, od 2000. godine do danas. Pod transformacijom tradicionalnih lokalnih medija se u ovom radu podrazumeva promena njihovih osobina i usvajanje koncepata digitalnog doba: **konvergencija, interaktivnost, multimedijalnosti i hipertekstualnost**. U državi koja treba da teži političkoj slobodi i demokratiji lokalni mediji su važan činilac, jer oni promovišu pluralizam, povezuju diskurse društva, zajednice, najnovije tehnologije i kreiraju nove komunikacione prakse. U skladu sa Mekvejlom, Nikolićeva razlikuje tri nivoa analize novinarskih praksi: 1) društveni nivo; 2) organizacioni nivo i 3) individualni novinarski nivo, koji dozvoljava svakom istraživaču da analizira medijske aktere i pojave na tri različita stepena: iz makro, mezo i mikro perspektive. Doktorskom disertacijom obuhvaćena su sva tri nivoa analize kroz koje se novinarske prakse istražuju kao: 1) transformacija praksi u tehnološkom smislu; 2) transformacija novinarskih praksi u vrednosno-kulturnom okviru i 3) održivost postojećih obrazaca novinarskog rada u ekonomskom smislu. Na studiji slučaja Srbije, autorka je iz uzorka svesno izopštila lokalne medije koji posluju u okviru tri najveća srpska grada - Beograda, Novog Sada i Niša, jer je želela da ispita kako zaista opstaju lokalni mediji koji su udaljeni od zvaničnih političkih i ekonomskih centara moći, poput, na primer, Pirota ili Apatina.

Cilj doktorske disertacije je da istraži i opiše da li se i na koji način menja novinarsko polje omeđeno na specifičnu vrstu medija - tradicionalne lokalne medije, odnosno kako je tehnološka revolucija oblikovala rad u ovim redakcijama u Srbiji u protekle dve decenije. Kako su domaća, ali i strana istraživanja pretežno usmerena ka nacionalnim medijima i velikim medijskim sistemima i promenama u njima, cilj doktorata je da prikupi i obradi podatke o malim činiocima medijskog ekosistema. Lokalni mediji su ponekad skrajnuti, a često igraju značajnu ulogu kao izvori informacija za organizaciono veće i finansijski moćnije medije. Digitalno doba donelo je, ne samo nove izazove za novinarstvo, već i nove mogućnosti za unapređenje novinarskog izraza kao i kreiranje novih žurnalističkih formi. Rad analizira da li su savemene komunikacione platforme i dostignuća digitalnog doba u lokalne medije uveli nove novinarske forme i unapredili njihov rad do održive budućnosti lokalnog novinarstva. Sa praktičnog stanovišta, zadatak ovog doktorata je da detektuje i nove modele opstanka medija koji informišu publiku na lokalnom nivou. U novinarskom polju deluju različiti faktori sa tendencijama da postojeće novinarsko polje očuvaju ili izmene, s toga je jedan od ciljeva da ispita i koji činioci i u kojoj meri u Srbiji redefišu novinarsko polje? Takođe, kako informacione promene redefinišu kulturu produkcije vesti, doktorat ispituje i sabirajući međunarodna iskustva lokalnih medija. Teorijski cilj ovog doktorata je da se dopuni i proširi domaća literatura u ovoj naučnoj oblasti ukrštajući do sada dva retko spojiva koncepta u domaćim istraživanjima studija medija – **lokalno i digitalno**.

3. Osnovne hipoteze i istraživačka pitanja

U okviru disertacije prikazana su istraživačka pitanja iz kojih proističu hipoteze koje su testirane u doktorskoj disertaciji. Kao što je već predočeno prilikom obrazlaganja predmeta istraživanja, transformacija novinarskih praksi tradicionalnih lokalnih medija je analizirana uzimajući u obzir tri okvira: transformacija praksi u tehnološkom smislu; transformacija novinarskih praksi u vrednosno-kulturnom okviru; održivost postojećih obrazaca novinarskog rada u ekonomskom smislu. Shodno tome, svako od istraživačkih pitanja odnosi se na jedan od navedenih aspekata izučavanja praksi.

Prvo istraživačko pitanje: Na koji način se u medijskom sistemu Srbije, u tehnološkom smislu, menjaju novinarske prakse tradicionalnih lokalnih medija?

Prva hipoteza : Novinarske prakse tradicionalnih lokalnih medija u Srbiji nisu sve podložne podjednakoj promeni. Digitalne obrasce rada najlakše i najbrže usvajaju televizijske i radio stanice, a potom i lokalna štampa.

Drugo istraživačko pitanje: Da li se uvođenjem novih tehnologija u lokalne redakcije i korišćenjem savremenih medijskih platformi menjaju klasični novinarski postulati - objektivnosti, dvostruka provera izvora informacija, pravila citiranja...?

Druga hipoteza: Procesi konvergencije, hipertekstualnosti i multimedijalnost uticali su na kreiranje hibridnih novinarskih praksi koje se mogu identifikovati u sve tri vrste tradicionalnih lokalnih medija.

Treće istraživačko pitanje: U kojoj meri obrazovanje zaposlenih u tradicionalnim lokalnim medijima igra važnu ulogu prilikom transformacije novinarskih praksi?

Treća hipoteza: Zaposleni lokalni novinari nemaju dovoljno obrazovanja niti znanja o novinarskoj profesiji, žanrovima i medijskim tehnologijama, pa su stoga skeptični i opiru se bilo kakvoj promeni u njihovom praktičnom radu.

Četvrto istraživačko pitanje: Da li usvajanje novih modela rada u digitalnom dobu čini da lokalno novinarstvo bude ekonomski održivije?

Četvrta hipoteza: Usvajanjem novih tehnologija olakšano je poslovanje lokalnih medija. Povezavši se sa građanima, lokalni mediji usvojili su nove obrasce rada iskoračivši ka hiperlokalnom novinarstvu. Troškovi rada su sniženi, povećana produktivnost, što je omogućilo njihov dalji opstanak na tržištu.

Peta hipoteza: Zbog nedostatka novca mnoge lokalne redakcije još uvek ne koriste sve potencijale interneta i na njemu zasnovanog informisanja. Stoga, nema indikacija da su nove tehnologije na bilo koji način značajno finansijski olakšale poslovanje lokalnih medija.

4. Opis sadržaja doktorske disertacije

Doktorska disertacija podeljena je u osam poglavlja : Uvod, Teorijsko-metodološki okvir, Lokalni mediji – uloga i značaj u medijskoj ekologiji Srbije, Novinarske prakse tradicionalnih medija, Lokalno u globalnom svetu - digitalno doba, Srbija : studija lučaja lokalnih medija, Zaključak i Literatura. Tekst rada od Uvoda do kraja Zaključka ima 155 strana, a spisak literature sadrži 226 referenci relevantne stručne i naučne literature.

U Uvodu su predstavljeni lokalni mediji kao istraživački problem ove doktorske disertacije. Opstanak lokalnih medija u digitalnom dobu - pitanje je o kome se vode debate ne samo u akademskim krugovima već i u profesionalnoj zajednici. Zato je u uvodnom poglavlju dat i kratak pregled stanja lokalnih medija u svetskim okvirima praćen egzaktnim podacima. Opravdana je bojazan da mali mediji koji informišu publiku o temama od lokalnog značaja, neće uspeti da se transformišu brzinom koju diktira savremena medijska industrija, jer empirijski podaci pokazuju da skoro svakoga dana u svetu nestane desetina lokalnih medija. Ističući značaj lokalnih medija – njihov demokratski i informacioni potencijal, u prvom poglavlju ukazuje se na društvu i naučnu opravdanost disertacije.

Drugo poglavlje rezervisano je za teorijsko-metodološki okvir disertacije. Definišući osnovne pojmove u ovom poglavlju se istovremeno uspostavlja i veza između svih ključnih koncepata koje sadrži naslov doktorata. Doktorat se oslanja na neke od važnih teorijskih postulata autora poput Burdijea, Kastelsa, Negropontea, Mekvejla, Šadsona... te se u ovom drugom odeljku oni preciznije obrazlažu. U skladu sa predloženim istraživanjem ovog doktorata biće obrazložen i istraživački okvir koji se odnosi na studiju slučaja Srbije. U ovom poglavlju će potom biti obrazložen predmet istraživanja koji čine lokalni mediji i njihove prakse kao i načini na koji se transformišu u digitalnom dobu u Srbiji, od 2000. godine do danas. Ta 2000. godina nije odabrana nasumično, već je to period demokratskih promena u

kome su prvi put postavljeni formalno-pravni temelji kojima je, kako je bilo predviđeno, trebalo da otpočne proces transformacije lokalnih medija. Najzad, na kraju poglavlja predstavljena su istraživačka pitanja i hipoteze koje se odnose na svaki od tri okvira istraživanja: tehnološki, vrednosno-kulturni i ekonomski okvir transformacije.

Treće poglavlje detaljno se bavi lokalnim medijima predstavljajući kako domaće tako i strane definicije ovog pojma. Premda je u osnovi doktorata studija slučaja Srbija, važno je ukazati na društveno-istorijski kontekst nastanka prvih lokalnih medija u Srbiji, potom njihov opstanak i rad u doba socijalizma. Pregled lokalnih medija nastavlja se u njihovoj „eksploziji“ ili kako je u jednom od odeljaka nazvano hiperinflaciji devedesetih godina do potrebe da se tržište reguliše nakon demokratskih promena. Kako bi se bolje stekao uvid u aktuelne probleme sa kojima se suočavaju lokalni mediji i bolje opisala njihova transformacija praksi neophodno je imati uvid i u situaciju na lokalnim medijskim tržištima kao i u zakonodavni okvir i zahteve za ranijim transformacijama i privatizacijama. Na kraju ovog poglavlja analiziraju se lokalni tradicionalni mediji nakon pojave interneta 2000. ali se i daje osvrt na razloge za njihov trenutno nerešen status.

Četvrto poglavlje u samom začetku definiše tradicionalne medije i pravi razliku od novih, pa u skladu sa tim analitički obrađuje prakse tradicionalnih medija. Najpre se određuju prakse od koncepta definisanog uz pomoć Burdijea do različitih tumačenja šta su prakse i dilema da li ih uopšte treba izučavati. Kada su razvrstani, tradicionalni mediji u četvrtom poglavlju, daje se detaljan prikaz stranih i domaćih istraživanja praksi u štampi na radiju i na televiziji. Zaključna razmatranja ovog poglavlja uvode i obrazlažu nove vrste praksi koje egzistiraju u online sferi i daju prikaz njihovog istraživanja.

Peto poglavlje posvećeno je referentnom okviru istraživanja a to je digitalno doba ili četvrti talas novinarstva. Ovo poglavlje bavi se odnosom pojmova lokalno-globalno, analogno-digitalno u izmenjenom okruženju. Naročito je značajna Kastelsova paradigma „umreženog društva“ koja je ovde preciznije obrazložena. Kako se pod pojmom transformacije u ovoj disertaciji podrazumevaju konvergencija, hipertekstualnost, multimedijalnost i interaktivnost u petom poglavlju detaljnije se određuju njihova značenja u teorijskom i praktičnom smislu. Autorka istovremeno ukazuje na nove zahteve za multipraktičnim i umreženim novinarima i uvođenjem novih obrazaca rada u tradicionalnim redakcijama ističući i Andersonov koncept „platformizacije novinarstva“.

Objedinjujući sve već navedeno, **šesto poglavlje** prikazuje i interpretira rezultate dobijene empirijskim istraživanjem u Srbiji. Ovo poglavlje najpre se bavi specifičnostima i osobenostima domaćih novinarskih praksi. Šesto poglavlje podeljeno je na tri osnovna dela od kojih se svaki odnosi na jedan okvir ispitivanja: kako se u tehnološkom smislu menjaju prakse; potom kako se u smislu novinarskih vrednosti redefinišu prakse i najzad kako uvođenje novih obrazaca rada utiče na ekonomsku održivost ove vrste medija. U navedenom poglavlju predstavljena je i SWOT analiza ove vrste medija.

Na osnovu dobijenih rezultata istraživanja, **sedmo poglavlje** prikazuje jedinstven model opstanka i poslovanja tradicionalnih lokalnih medija u Srbiji. Naziv odeljka ka novom konceptu lokalnog ukazuje na potrebe redefinisavanja predmeta istraživanja kako lokalnih medija tako i novinarskih praksi u digitalnom dobu. Komparativnom metodom u sedmom poglavlju prikazuju se pojedinačna pozitivna iskustva evropskih lokalnih zajednica sa njihovim sredstvima informisanja i ukazuje na osobenosti koje bi mogle biti implementirane u domaćem medijskom sistemu.

Osmo poglavlje sadrži pregled najvažnije kako domaće tako i strane literature iz oblasti koja je predmet istraživanja doktorske disertacije.

5. Ostvareni rezultati i naučni doprinos

Doktorska disertacija dokazuje kako lokalni mediji igraju važne kako društvene tako i političke uloge, ali uprkos njihovom značajnim pozicijama u medijskom sistemu kao i informacionom potencijalu danas imamo relativno malo empirijskih dokaza o tome kako se menja dinamika lokalnih vesti. Proces promene produkcije lokalnih vesti i novinarskih praksi konzistentan je sa sveukupnim promenama u medijskoj industriji, tzv. medijskoj tranziciji, koja biva oblikovana novim standardima 21. veka. Internet je povećao brzinu kojom informacije do recipijenata stižu, njihovu dostupnost i transparentnost, ali je zato smanjio objektivnost, potpunost i istinitost, osnovne kriterijume za kvalitet medijske ponude. Društveno-ekonomski ćorsokak u koji nas je dovelo slobodno tržište, izazvao je kaos i na medijskoj sceni.

Kandidatkinja u ovoj disertaciji pokazuje da otežano pozicioniranje na tržištu, nemilosrdna konkurencija, ekonomska neizvesnost, nemogućnost da prate tehnološke trendove i implementiraju nove novinarske prakse su samo neki od mnogobrojnih razloga krize lokalnih medija. Posebno je u teškom položaju lokalna štampa.

Značaj ove doktorske disertacije ogleda se upravo u tendenciji da pronikne u navedene probleme sa kojima se suočavaju lokalni mediji. Disertacija doprinosi produbljivanju i boljem razumevanju odnosa tradicionalnih medija i digitalnog doba kako u teorijskom okviru tako i u empirijskom smislu. Svaka država ima osobeni medijski sistem u okviru kog egzistiraju lokalne vesti, a značaj ove teme ogleda se i u tome jer, pokrećući pitanje koncepta lokalnog u medijskim studijama, identifikuje i specifičnosti medijske ekologije u Srbiji. Digitalno doba sa sobom nosi potencijal da udahne novi život lokalnom novinarstvu, doktorat analizira i moguću primenu koncepta medijske konvergencije i odnosa lokalnih i hiperlokalnih medija ujedno odgovarajući na pitanje da li je i u kojoj meri neophodno redefinisavanje koncepta lokalnih medija. Studije poput ove nude nove obrasce lokalnih medija i nove dimenzije digitalnog doba u okvirima koji nisu isključivo nacionalnog ili regionalnog već lokalnog karaktera.

Društveni doprinos disertacije sastoji se u intenciji da se pruži konkretan uvid u stanje lokalnih medija u cilju boljeg kreiranja medijskih politika i donošenja novih, potpunijih medijskih zakona. Kako je polje medijskih studija u konstantnom procesu promena i previranja, autorka je svesna mogućih ograničenja predmeta istraživanja, pa je stoga namera doktorata da ponudi trenutni presek stanja odnosno relevantnu sliku situacije najpre lokalnih štampanih medija, potom radija i televizija i njihovih diskursa kao i okvira u kom egzistiraju u trećoj deceniji 21. veka. Na studiji slučaja Srbije doktorska disertacija ponudiće jedinstven model transformacije lokalnih medija, što je društveni i politički zadatak koji se odlaže bezmalo dve i po decenije.

Primena navedenog modela rezultirala bi *održivim informisanjem u javnom interesu u lokalnim zajednicama*. Ova vrsta medija ne može da se takmiči sa velikim nacionalnim medijima ni po zaradi ni po broju zaposlenih ni po tehnološkoj opremljenosti. Ipak, *plasiranjem svojih sadržaja lokalni mediji doprinose promovisanju pluralizma, određenih sociokulturnih vrednosti jedne zajednice - Kinovim rečnikom kreiraju „mikro javnu sferu“, ali nesumnjivo doprinose i razvoju lokalnog demokratskog potencijala. Kako bi se snašli u sve haotičnijem svetu koji ih okružuje, građanima su potrebne proverene i pravovremene informacije i to najpre o neposrednom okruženju. Uzimajući u obzir tehnološke promene, ekonomske i društvene izazove kroz koje je za dve decenije prošao medijski sistem Srbije, rad*

identifikuje društvene činioce kao i resurse neophodne za unapređenje položaja ovih malih i ranjivih medija.

Uz društveni, disertacija ostvaruje i svojevrsni **naučni doprinos**. Uvidom u Google scholar platformu, u trenutku pisanja disertacije, pod pojmom 'lokalni mediji' moglo se pronaći 5.090.000 rezultata. Isto toliko širokog obima pretraga baze Web of science za pojmove 'lokalni mediji' i 'lokalno novinarstvo' dobijalo se 2.180.467 rezultata. Kada se za tražene koncepte pretraga suzi, na Web of science, u periodu od 1960. godine do danas dobija se 1.362 knjige, časopisa, materijala sa konferencija... što naravno nije sveukupno ikada objavljeno o ovoj temi. Relevantan je podatak da je više od polovine dobijenih publikacija nastalo na engleskom jeziku i to u poslednjih dvadeset godina što nedvosmisleno ukazuje na porast interesovanja istraživača za ovo predmetno područje, koje je i dalje nedovoljno ispitano. Stoga se naučni doprinos ove disertacije ogleda u nameri da se na jednom mestu konsoliduje i poveže najjeminentnija kako strana tako i domaća teorijska literatura.

Naučni doprinos disertacije ogleda se i u koristi koju mogu imati budući istraživači aktivni u polju medijskih studija. Ukazujući na položaj, specifičnosti i vrednosti lokalnih medija proširuju se vidici o jednom relevantnom akademskom području. Ovaj rad svojim rezultatima doprinosi kvalitetu naučne rasprave o lokalnim medijima, ali i šire posmatrano savremene medijske industrije. U promenljivom medijskom okruženju, u kome je sve izraženija dihotomija lokalno-globalno i analogno-digitalno, neophodno je da se preispitaju stare, opšteprihvaćene formulacije lokalnih medija i u skladu sa medijskim izazovima ponude potencijalno nove definicije.

Istraživanje, koje u disertaciji obuhvata i klasične medije i nove komunikacione platforme, pojašnjava na koje načine svakodnevna upotreba tehnologije vrši transformaciju jedne profesije.

Takođe, dobijeni naučni rezultati ukazuju na moguće razloge za podršku i razvijanje lokalnog sektora novinarstva. Dobijanjem celovitije slike o predmetu istraživanja, disertacija daje doprinos i kreiranju regulative koja se odnosi na digitalne medijske tehnologije. To je tek jedna od mera koju predviđa novousvojena Strategija razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji za period 2020-2025. Takođe, naučni doprinos disertacije komplementaran je i sa tačkom 5. 5. pomenute Strategije koja predviđa obezbeđena sveobuhvatna, pouzdana i na naučnim metodama zasnovana istraživanja i analize medija, medijskog tržišta, medijskog sadržaja i publike u svim segmentima koji su od značaja za javne politike.

6. Zaključak

Svi navedeni indikatori u ovoj doktorskoj tezi, upućuju na jedan zaključni podatak, a to je da se iz godine u godinu sektor lokalnog novinarstva u Srbiji urušava, a da su sami zaposleni u lokalnoj medijskoj industriji u najmanju ruku indiferentni prema promenama koje su zahvatile njihovo područje rada. Bez energije i ideje kako da sprovedu proces tehnološke, profesionalne i ekonomske transformacije, lokalni mediji (naročito štampani) ostaju zarobljeni u 2000. godini kada se od njih i njihove promene mnogo očekivalo. Zato i ne čudi sledeća sveopšta ocena da čak 76,3 % ispitanika navodi kako smatra da poslednjih godina opada kvalitet lokalnog novinarstva. U tezi se konkludira da lokalni mediji nisu usvojili nove biznis modele - nedostatak novca je najčešće izgovor, a mnogi od njih nisu ni pokušali da promovišu svoje medijske proizvode i sadržaj u digitalnom okruženju jednostavno tvrdeći da „to nije za njih“. Potencijale digitalnog doba nisu iskoristili na pravi način. Nove tehnologije

u tradicionalnim medijima i dalje se koriste kao kanali kojima se šalju medijske poruke, ali se u biti novinarske prakse sporo menjaju, već češće prilagođavaju novom tehnološkom okruženju. Istovetna je ocena da je sektor lokalnog novinarstva teško podložan ekperimentisanju i promenama, jer za to mediji nemaju ni ljudskih ni finansijskih resursa. Primetno je da u lokalnom žurnalizmu nema nove novinarske energije koja bi ga pokrenula i ulila novu šansu za život. Koliko su nezadovoljni trenutnom pozicijom i tretmanom na tržištu, pokazuje i podatak iz istraživanja da prosečnom ocenom 6,6 ispitanici vrednuju stepen transformacije svojih, lokalnih medija u digitalnom dobu, shvativiši i sami da ne uspeavaju da trče svojevrsni tehnološki maraton i da im je startna pozicija loša. Ipak, daleko od toga da nemaju potencijala koji tek treba realizovati i unovčiti.

Burdijeovim rečnikom, novinarsko polje koje je omeđeno na lokalne medije je teško i sporo podložno promenama, a njega najviše menja i u njemu interveniše ekonomija sa pozadinskim političkim delovanjem. Ipak, donekle je i fascinantno da uprkos mnogobrojnim dugogodišnjim negativnim trendovima, na zaključnom pitanju predstavnici sedme sile (bez obzira na godine), ipak, imaju određenu dozu optimizma u kombinaciji sa neodlučnim stavom po pitanju budućnosti lokalnog novinarstva.

Iako se neretko u pežorativnom smislu nazivaju provincijskim, pa i seoskim medijima, novinarski posao koji tradicionalni lokalni mediji obavljaju i uslovi pod kojima rade, često su vredni pažnje, pa i divljenja. Zato su brojni međunarodni dokumenti u kojima se, svesni izumiranja lokalnih medija i razmera tzv. novinskih odnosno informativnih pustinja, preporučuje da se radi na njihovom očuvanju i negovanju. Sasvim je izvesno da njihova budućnost neće biti laka, naročito u digitalnim vremenima, izazovnim za poslovanje. Na to ukazuje i poslednji izveštaj Rojtersovog instituta.

Ali šta sa medijima u državama čije stanovništvo pretežno nema ekonomskih mogućnosti za pretplatu sadržaja? Kandidatkinja u radu ističe da ovo lokalne medije ne abolira odgovornosti da u novom tehnološkom okruženju krenu u susret hiperlokalnom novinarstvu i ovladaju „digitalnim žongliranjem“, seleći svoje sadržaje u online sferu. U novom radnom prostoru mnogobrojni su neistraženi potencijali - od participativnog do kolaborativnog novinarstva. Takođe, lokalni mediji ne bi smeli da, u kojoj god sferi poslovali – online ili offline, zaborave na svoju publiku kojoj služe i koju informišu. Zato je neophodno da svoje sadržaje što pre prilagode novoj vrsti publike, mladima. Neophodno je da mladi novinari uče o novim tehnologijama kako bi lokalne medije mogli promovisati. Mnogi mediji žele da nauče o videu, videu uživo i podkastu. To su veštine koje su doista važne uz sposobnost bavljenja tradicionalnim novinarstvom u obliku članka. Ovo će ih učiniti mnogo konkurentnijim na tržištu rada. U eri lažnih vesti i alternativnih činjenica, čini se da nikada nije bilo važnije vreme za novinare/ke da stvarno znaju svoje teme. Stvarno upoznati zajednicu znači biti prisutan, ali to znači i stalno se usavršavati.

Jedan od domaćih zadataka za lokalne novinare jeste i da shvate da budućnost komunikacije nije nešto što će se jednostavno desiti, već se mora „oblikovati“, jer „budućnost komunikacije je više u čovekovim rukama nego na raspolaganju tehnologije“ (McQuial u Vivaldia, 2003: 50).

U Beogradu, 11. jul 2024.

Članovi Komisije:

Prof. dr Veselin Kljajić, redovni profesor
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka

Prof. dr Tatjana Vulić, redovni profesor
Univerzitet u Nišu – Filozofski fakultet

Prof.dr Sanja Domazet, vanredni profesor(mentor)
Univerzitet u Beogradu –Fakultet političkih nauka
